

Razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Europi

Klapan, Leo

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:514550>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Diplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni); smjer: nastavnički

Leo Klapan

**Razvoj reprezentativnih institucija u
kasnosrednjovjekovnoj Europi**

Diplomski rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Diplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni); smjer: nastavnički

Razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Europi

Diplomski rad

Student/ica:

Leo Klapan

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Antun Nekić

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Leo Klapan**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Europi** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 8. travnja 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Okvir za razumijevanje nicanja reprezentativnih institucija	2
3. Skupštine i korporativno djelovanje unutar njih u ranom i razvijenom srednjem vijeku	11
4. Razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Engleskoj	15
5. Razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Francuskoj	21
6. Politička misao kasnosrednjovjekovne Europe.....	27
7. Zaključak	32
8. Popis literature.....	35
9. Popis karata	38
10. Sažetak.....	39
11. Summary.....	40

1. Uvod

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Europi s posebnim osvrtom na područje Engleske i Francuske. Područja Engleske i Francuske prikazana su kako bi se prikazali različiti tipovi zastupanja, iako su reprezentativna tijela sazivana zbog istog razloga, a to je da se odobre porezi potrebni za vođenje ratova. Prikazujući skupštine iz ranog i razvijenog srednjeg vijeka te dajući osvrt na političku misao srednjovjekovne Europe, rad se temelji na razmišljanju Susan Reynolds da je politička praksa prethodila političkoj teoriji te da se ideja korporativizma počela razvijati znatno ranije nego li se pojavila u političkim spisima 12. i 13. stoljeća.

Prvo poglavlje nudi okvir za razumijevanje nicanja reprezentativnih institucija na temelju sheme razvoja moderne države Gianfranca Poggija i tipologije Wima Blockmansa. Drugo poglavlje prikazuje skupštinska okupljanja u ranom i razvijenom srednjem vijeku unutar kojih se razvijala ideja korporativizma koja je imala značajnu ulogu pri razvoju reprezentativnih institucija kasnosrednjovjekovne Europe. Zatim, sljedeća dva poglavlja prikazuju razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Engleskoj i Francuskoj kako bi se prikazali različiti tipovi zastupanja te uočilo šire sudjelovanje društvenih skupina u radu reprezentativnih institucija na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. U konačnici, rad se bavi političkom misli kasnosrednjovjekovne Europe na temelju navedenog razmišljanja Susan Reynolds koja ističe da je politička praksa prethodila političkoj teoriji te se stoga nakon razmatranja prakse, rad okreće k razmatranju ideja korporativizma i zastupanja kod dvojice najistaknutijih političkih mislioca kasnosrednjovjekovne Europe, Williama Ockhama i Marsilija iz Padove.

2. Okvir za razumijevanje nicanja reprezentativnih institucija

Pri iznošenju okvira za razumijevanje nicanja reprezentativnih institucija koristit će se shema Gianfranca Poggija koju iznosi u svojoj knjizi „*The Development of the Modern State: A Sociological Introduction*“, a koja prikazuje razvoj prema modernoj državi od feudalizma preko Standestaata¹ do apsolutizma te ulogu reprezentativnih institucija u tom razvoju. Nadalje, osvrtnjem na rad Wima Blockmansa „*A Typology of Representative Institutions in Late Medieval Europe*“ prikazat će se tipologija reprezentativnih institucija koje su se razvile na prostoru kasnosrednjovjekovne Europe te će se prikazati koji su tipovi karakteristični za određena europska područja.

Shema Gianfranca Poggija usmjerena je na zapadnu kontinentalnu Europu i to na područja koja čine današnju Njemačku i Francusku. Osim dvaju navedenih područja, dotiče se i razvoja na Iberskom poluotoku, kao i na Apeninskom poluotoku. Njegova shema nije prikladna pri razmatranju područja Engleske i Skandinavije, dok za područja istočne Europe može vrijediti u pojedinim razdobljima političke povijesti.²

Uzdizanje feudalnog sustava započelo je stvaranjem Karolinškog carstva koje se kao svaki sustav vladanja mora promatrati na temelju šire slike koja se sastoji od kulturalnih, ekonomskih i socijalnih obilježja. Prema Poggiju, navedeni sustav vladanja održao se od 8. do ranog 14. stoljeća, a njegova obilježja mijenjala su se tijekom vremena. Feudalni sustav vladanja počivao je na *commendatiu*, *beneficiumu*, *immunitasu* i sustavu sljedbeništva. Sam sustav sljedbeništva u kojem svita prati vođu ili monarha na njegovim vojnim pohodima nije dolazio bez *beneficiuma* koji je podrazumijevao da je vazalu dodijeljen feud kako bi ga on mogao ekonomski iskoristiti

¹ G. Poggi prikazuje Standestaat kao sustav između feudalizma i apsolutizma koji se pojavljuje u većini europskih zemalja u razdoblju od kasnog 12. stoljeća do ranog 14. stoljeća te traje do kraja 15. stoljeća. (G. Poggi, 1978, str. 16.)

² G. Poggi, 1978, str. 16.

te koji mu je omogućavao da se pripremi za rat i priključi kralju na njegovom kraljevskom vijeću. Veliki zemljoposjednici bili su pozivani kod vladara na temelju osobnog feudalnog ugovora koji je obavezivao vazale na savjet i pomoć gospodaru. No, nastali sustav podložništva temeljen na odnosu senior-vazal nije počivao samo na ugovornoj obvezi i hijerarhiji već je postojala i snažna emocionalna komponenta koja je uključivala povjerenje, vjernost i privrženost. Feudalni sustav bio je ustrojen tako da je jedan gospodar mogao imati više podložnih vazala te unutar tog sustava nisu postojali ujednačeni ugovori. Uspostavljeni niz feudalnih odnosa onemogućavao je teritorijalnog vladara da učinkovito upravlja nizom pokrajina na koja je on polagao prava. Ujedno, kralju je stvaranje novih odnosa na temelju odnosa senior-vazal bio jedini način za prikupljanje vojske. Rezultat svega bilo je jačanje lokalnih feudalnih moćnika kojima je jedini cilj bio ograničiti kraljevsku vlast na područjima u kojima su se oni isticali svojom moći. Feudalni sustav vladanja s navedenim obilježjima, ovisno o ritmu razvoja, proširio se od sredine 9. stoljeća do sredine 11. stoljeća na većinu europskog prostora te nastavio do 13. stoljeća. Fragmentacija moći zamijenila je jedinstvenu centralnu vlast. Iznimku od navedenog čini Engleska u kojoj je kralj uspio opravdati ulogu gospodara svih lordova i vazala koji su ga slušali i poštovali bez obzira na mrežu stvorenih odnosa. Feudalizam je predstavljao prvi pokušaj nametanja čvrstog okvira vladanja na područjima koja su pretrpjela mnoga razaranja i nesigurnost.³

Pojava reprezentativnih institucija označila je prijelaz s feudalnog sustava vladanja u razdoblje Standestatta. Razvoj Standestaata povezan je s razvojem gradova koji su se kao dio feudalnog sustava pokušali zaštititi, ali i proširiti kolektivni interes grada i to prvenstveno po pitanju ekonomskih i proizvodnih interesa. To je rezultiralo stvaranjem predstavništava unutar gradova. Predstavnička tijela temeljila su se na izborima te im je

³ G. Poggi, 1978, str. 17-32.

to davalo legitimitet za donošenje statuta i odredbi grada. No, treba naglasiti da se razvoj Standestaata ne smije vezati isključivo uz razvoj gradova unutar svih europskih područja, iako je uloga gradova bila značajna u ovom procesu. Tako su u Španjolskoj gradovi imali veliku ulogu pri prijelazu iz feudalnog sustava vladanja u Standestaat, dok u Ugarskoj to nije bio slučaj. Gradovi su zastupali prava na temelju korporativizma, odnosno pojedinac je ostvarivao određena prava zahvaljujući konstruiranom kolektivu u koji su se dobrovoljno uključivali pojedinci udružujući resurse i snagu te tako jačajući političku moć i autonomiju gradova. Zajednička svijest o pojedinačnim interesima nadmašivala je pojedinačnu svijest. Nadalje, gradovi su se udruživali s drugim gradovima, tvoreći nove političke strukture, koje su za cilj imale promicati zajedničku politiku kako bi se proširila njihova moć i autonomija ulazeći tako u širi politički kontekst koji je bio obilježen stvaranjem kasnosrednjovjekovnih reprezentativnih institucija. Tvoreći stalež, gradovi su pokušali stvoriti širi okvir za provođenje zakona koji bi osigurao njihovu sigurnost te poticao napredak njihove poslovne djelatnosti. No unutar kasnosrednjovjekovnih reprezentativnih institucija, uz gradove bili su zastupljeni i predstavnici klera te feudalnog elementa čiji je značaj unutar reprezentativnih institucija bio veći nego li značaj gradova. Prijašnji feudalni odnosi su nestajali, dok se razvijao korporativni identitet određenih staleža koji su zastupali vlastite interese čineći konglomerat interesnih skupina.⁴

Staleži su predstavljali tijela čija je primarna funkcija bila konfrontacija i suradnja s vladarom. Unutar tih tijela pojedinačni zahtjevi su se transformirali u značajnija potraživanja i šire povlastice. Okupljajući se u politička tijela, šire skupine ljudi bile su spremne priključiti se teritorijalnim vladarima pri upravljanju javnim poslovima. U razdoblju Standestaata, staleži su se najčešće preko izabranih delegata u različito

⁴ G. Poggi, 1978, str. 36-43.

konstruiranim skupštinama konfrontirali s kraljem ili njegovim suradnicima te su izražavali vlastite proteste, iznosili savjete, potraživali prava i utvrđivali uvjete suradnje s kraljem. Iznošenje zahtjeva različitih staleža nije se odvijalo isključivo unutar središnjih reprezentativnih institucija već i unutar regionalnih i lokalnih reprezentativnih institucija. Razdoblje Standestaata se razlikovalo od feudalnog sustava vladanja po tome što je to razdoblje bilo više institucionalizirano u svom djelovanju te je imalo eksplicitna teritorijalna obilježja. Ujedno su postojala samo dva centra moći, odnosno kralj i predstavnici staleža, koji su svaki sa svoje pozicije zastupali vlastite interese te su donosili uzajamne sporazume.⁵

Primarna funkcija reprezentativnih institucija bila je da dodjeljuje poreze vladaru i to najčešće zbog sve većeg broja vojnih sukoba koji su iscrpljivali kraljevsku blagajnu. Upravo su vladari najviše doprinijeli nastajanju i sazivanju jer su u potrazi za financijskim sredstvima pozivali staleže da sudjeluju u radu reprezentativnih institucija kako bi dobili legitimno pravo na ekonomske resurse na koje dotad nisu polagali prava. Dodjeljivanje poreza smatralo se korisnim za cjelokupno kraljevstvo, međutim o visini poreza uvijek se raspravljalo pa je pregovarački aspekt reprezentativnih institucija bio vrlo značajan u radu reprezentativnih institucija. Ipak, staleži su predstavljali interese samo onih ljudi i teritorija koji su se mogli identificirati s interesima staleža kao vlastitim interesima predstavljajući tako samo privilegiranu manjinu koja je dizala glas braneći vlastita prava. Ujedno staleži su znali iznositi zahtjeve u ime cjelokupnog naroda. Ti zahtjevi bili su većinom u korist staleža, dok je ostatak stanovništva bio samo objekt, a ne sudionik sustava vladanja. Sam politički proces u razdoblju Standestaata

⁵ G. Poggi, 1978, str. 44-48.

temeljio se na pružanju savjeta i konzultaciji s interesnim skupinama, dok je davanje zapovijedi bilo manje zastupljeno unutar političkog života.⁶

Prijelaz iz Standestaata u apsolutizam povezan je s nizom novih političkih zahtjeva i mogućnosti s kojim se suočio postojeći sustav vladanja. Dinamika koja je utjecala na prijelaz nije se odvijala unutar svake države pojedinačno, već unutar sustava država. Jačanje teritorijalnih vladara te apsorpcija malih i slabih teritorija u veće političke strukture tvoreći manji broj neovisnih država, koje su se definirale kao suverene te koje su sudjelovale u borbi za stjecanje moći, poticala je taj prijelaz. Stvaranje većih političkih entiteta iziskivalo je jačanje unutrašnjeg političkog uređenja kako bi se ustrojila što jednostavnija i učinkovitija vlast. Postojala je potreba za stvaranjem jednog središta koje će monopolizirati vlast na teritoriju kojim upravlja, izvršavajući vlast uz najmanje moguće posredovanje s drugim društvenim skupinama. Ujedno i ubrzana komercijalizacija gospodarstva utjecala je na sam prijelaz. U uvjetima internacionalne trgovine i proizvodnje, teritorijalni vladar je mogao osigurati i promicati gradske ekonomske aktivnosti na način koji nije moglo niti jedno drugo političko tijelo.⁷

Unutar apsolutističkog sustava vladanja ne postoji konfrontacija i suradnja između dvaju centara moći. Mnoga tijela zadržala su svoje privilegije, ali nisu više imala značajnu ulogu u političkom životu. Staleži gube mogućnost pokretanja kolektivnih akcija te više ne posjeduju mogućnost stjecanja kolektivnih privilegija, već ih samo volja vladara može izuzeti od pojedinih odredbi. Vladar stvara nove zakone koje provodi širok i djelotvoran sustav sudova. Upravljanje državom u razdoblju apsolutizma počivalo je isključivo na vladaru koji je ujedinio moć vladanja koja je u vrijeme Standestaata bila raspršena između nekoliko privilegiranih pojedinaca i tijela. U ovom

⁶ G. Poggi, 1978, str. 50-57.

⁷ G. Poggi, 1978, str. 60-64.

razdoblju, vladar je koncentrirao svu moć povezavši ju s drvenim kraljevskim pravom te stvorivši jedinstven aparat za formiranje i izvršavanje državnih politika koji je djelovao u ime i u interesu suvereniteta.⁸

Usmjerivši pogled prema razdoblju Standestaata vidljivo je da nije postojao standardni niti idealni tip zastupanja, već je postojao niz tipova koji su se razlikovali ovisno o prostoru na kojem su egzistirali oviseći o ravnoteži snaga između političkih sudionika i socijalno-ekonomskih struktura.⁹ Veličina teritorija u posjedu kraljevstva uvelike je utjecala na razvoj reprezentativnih institucija, pa su tako manja kraljevstva poput Sicilije, Engleske i Danske bila više uključena u proces institucionalizacije nego li velika kraljevstva poput Francuske i Poljske.¹⁰ Wim Blockmans ističe da je razvoj reprezentativnih institucija ovisio o različitim faktorima. Prvi od faktora bila je snaga vladajuće dinastije te kontinuitet neospornih i sposobnih nasljednika. Sljedeći faktor bila je mogućnost komunikacije i putovanja jer su se pojedina kraljevstva pokazala teritorijalno prevelikima za redovna zasjedanja nacionalnih reprezentativnih skupština. Na razvoj reprezentativnih institucija utjecale su i osobne slobode pojedinca te udio pojedinaca u ukupnom bogatstvu kraljevstva kao i razvoj političkih ideja te položaj političkog sustava unutar zemljopisnog položaja. U konačnici, posljednji faktor činila je tradicija institucionalnog djelovanja koja je uklanjala sukobe pri rješavanju problema te je nastale probleme usmjeravala prema mirnim rješenjima na temelju pregovora.¹¹

S obzirom na razlike koje proizlaze iz navedenih faktora, Wim Blockmas odbacuje ideju idealne strukture reprezentacije koja bi vrijedila za cijeli prostor

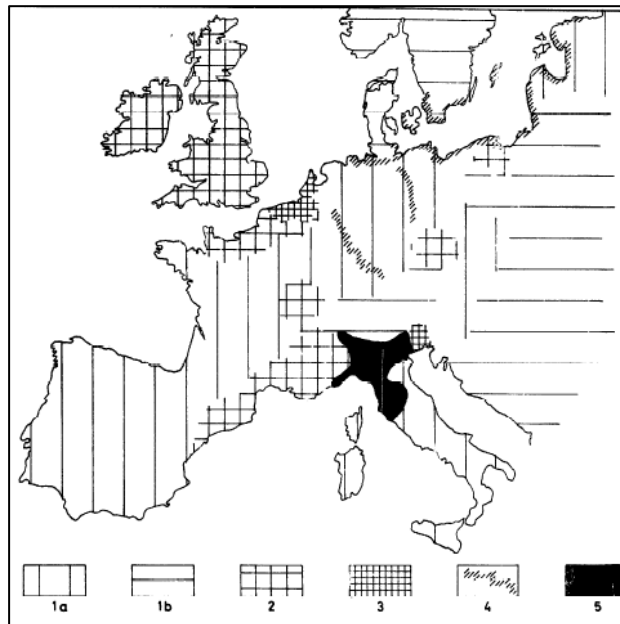
⁸ G. Poggi, 1978, str. 67-77.

⁹ M. Damen, 2018, str. 2.

¹⁰ J. Watts, 2009, str. 79.

¹¹ W. Blockmans, 2008, str. 22.

kasnosrednjovjekovne Europe te razrađuje tipologiju prema kojoj je podijelio društva na temelju pet tipova reprezentacije, a koja se dijele na određene podtipove.¹²

Karta 1: Tipologija reprezentativnih institucija (W. Blockmans, 1978, karta na str. 203.)

U dijelovima Njemačkog carstva, Danske, Livonije i Bohemije egzistirao je *podtip 1a* unutar kojeg je dominiralo bogato plemstvo koje je bilo malobrojno, dok je *podtip 1b* bio prisutan u Poljskoj, Prusiji, Ugarskoj i vojvodstvu Litve, gdje je prevladavalo siromašno plemstvo koje se borilo za pravne i političke slobode s magnatima tijekom 15. stoljeća. Oba podtipa vezana su uz ruralno društvo unutar kojega su vidljive stabilne društvene strukture u kojima veleposjednici, dio plemića i klerika obnaša vlast. Raspodjela vlasti unutar ova dva podtipa se odvijala izrazito sporo, a sama zastupljenost u reprezentativnim institucijama bila je ograničena na gore navedene društvene skupine, dok gradovi nisu imali značajnu ulogu unutar reprezentativnih skupština. Reprezentativne skupštine održavale su se neredovito, a sazivale bi se maksimalno

¹² W. Blockmas, 1978, str. 202.

jedan put godišnje i to najčešće na inicijativu vladara koji je sazivao reprezentativne skupštine u onim trenucima kada bi ga nužda na to natjerala.¹³

Tip 2 imao je osnovu u ruralnom gospodarstvu unutar kojeg je došlo do proizvodnih viškova te je tako došlo i do promjene u socijalnim odnosima. Došlo je do specijalizacije rada i razvoja regionalnih i međunarodnih oblika trgovine te otvaranja društava prema vanjskom svijetu. Gradovima je bilo omogućeno sudjelovanje unutar reprezentativnih skupština, a same nacionalne skupštine su se sazivale maksimalno do pet puta godišnje. Ovaj tip bilo je karakterističan za Englesku, koja je tijekom 13. i početkom 14. stoljeća prešla s *tipa 1* na *tip 2*. Osim Engleske, ovaj tip je prevladavao u područjima Normandije, Burgundije, Artoisa, Hainaulta, Languedoca, Pijemonta i obalnog dijela Iberskog poluotoka.¹⁴

Na području Flandrije razvio se *tip 3* kao sustav reprezentacije koji je bio podložan trgovačkim interesima gradskog stanovništva. Ujedno je i područje Brabanta imalo sličan oblik reprezentacije. Taj tip vezan je pretežito uz urbanizirana područja i gradove koji posjeduju značajne privilegije. Međutim, gradovi nisu djelovali samostalno već su bili podložni središnjoj vlasti. Njihov glavni interes bila je trgovačka aktivnosti izvan gradskih, a često i teritorijalnih granica. Reprezentativna okupljanja unutar gradova bila su učestala te se ponajviše raspravljalo o trgovačkim pitanjima.¹⁵

Njemački trgovački gradovi pripadali su *tipu 4* za kojeg je karakteristično da urbana središta nisu bila podložna centralnoj vlast. U takvim okvirima pojavile su se urbane lige koje su trebale ispuniti određene financijske zadatke. Upravo je Hanza primjer za

¹³ W. Blockmans, 1978, str. 202.

¹⁴ W. Blockmans, 1978, str. 205.

¹⁵ W. Blockmans, 1978, str. 208.

uniju gradova koje je utemeljena zbog posebnih trgovačkih interesa. Slab stupanj integracije između gradova utjecao je na to da su skupštine urbanih liga bile rijetke.¹⁶

Za autonomne gradove Sjeverne Italije vezuje se *tip 5*, karakterističan za područja na kojima nije postojala središnja vlast niti središnje zastupanje. Lokalni interesi su prevladavali, pa su zbog toga bili učestali sukobi između gradova. Ujedno, unutarnje funkcioniranje gradova bilo je prožeto partikularizmom. Samo uređenje gradova se razlikovalo. U ranijim razdobljima dok je komuna bila manja, vlast je bila u rukama generalne skupštine naroda, dok s rastom i jačanjem komune dolazi do pojave vijeća u kojima sjede predstavnici zajednice.¹⁷

Utjecaj rimskog i kanonskog prava bio je jedan od elemenata koji je omogućio kraljevima da se smatraju carevima unutar vlastitog kraljevstva, kao i to da kraljevsko nasljedstvo postane javnim dobrom, što dovodi do jačanja njegova autoriteta. Ujedno, kralj stječe pravo na pojedine poreze na temelju načela: „*Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari*“, koje je predstavljalo osnovu za razvoj korporativizma. Kanonsko pravo je omogućilo odabiranje vlastitog opunomoćenika, koji je predstavljao određeni teritorij ili društvenu skupinu, u čije ime je došao na saziv reprezentativne skupštine.¹⁸ No, ne smije se preglasiti značaj apsorpcije rimskog i kanonskog prava pri razvoju korporativizma i reprezentativnih institucija. Kolektivne akcije i ideja korporativizma bile su dio društvene stvarnosti i prije 12. i 13. stoljeća kada započinje njihovo razmatranje unutar spisa tadašnjih pravnika rimskog prava.¹⁹

¹⁶ W. Blockmans, 1978, str. 208-209.

¹⁷ W. Blockmans, 1978, str. 209.

¹⁸ J. Watts, 2009, str. 74-75.

¹⁹ S. Reynolds, 1997, str. 59.

3. Skupštine i korporativno djelovanje unutar njih u ranom i razvijenom srednjem vijeku

Susan Reynolds polazi od stajališta da se svi oblici komunalne aktivnosti koji postaju vidljivi u zapisima iz 12. i 13. stoljeća temelje na kolektivnoj odgovornosti čije su ideje bile uspostavljene i u ranijim stoljećima navodeći da je politička tradicija iz ranog i razvijenog srednjeg vijeka uvelike oblikovala daljnji razvoj reprezentativnih institucija i korporativizma u kasnom srednjem vijeku.²⁰ Polazište za promatranje skupština može se započeti u 8. stoljeću, iako se ne može tvrditi da su se skupštine iznenada pojavile upravo tada, već od tog razdoblja mogu se jasnije pratiti funkcije skupština. Prelazak skupština u protoparlament ili druge oblike predstavničkih institucija oko 1200. godine označava točku koja se može odrediti kao završna točka za praćenje rada i funkcija skupština. Ipak navedeni prijelaz nije ujednačen u svim dijelovima Europe, pa tako u Španjolskoj do prijelaza dolazi oko 1180-ih godina, u Engleskoj u prvoj polovici 13. stoljeća, a Francuskoj u 14. stoljeću.²¹

Skupštine su omogućavale širim društvenim slojevima da participiraju u političkim procesima. Kako bi se određena okupljanja nazivala skupštinama u ranom srednjem vijeku bilo je potrebno da zadovoljavaju određene kriterije. Prema Paul Barnwellu bilo je potrebno da skupštine zadovoljavaju jedan ili više sljedećih kriterija: da se savjetuju za opće dobro, da donose zakonodavstvo za opće dobro, da su nadležni za pravo i presude te da obilježavaju ili slave događaje koji su se smatrali bitnima za šire društvene skupine okupljene na skupštini.²² Glavna pitanja kojima su se skupštine bavile, uz vojne pohode, bila su vezana uz zakonodavstvo, diplomaciju, sudske rasprave

²⁰ S. Reynolds, 1997, str. 12. i 59.

²¹ T. Reuter, 2018, str. 512.

²² P. S. Barnwell, 2003, str. 3.

predviđene za sudjelovanje političke elite te bilo kakvo savjetovanje važno za kraljevstvo. Ujedno, unutar skupština donosile su se zakonske i podzakonske odredbe.²³

Nadalje, skupštine su se održavale u javnosti, na mjestima koja su se smatrala prikladnima za održavanje skupština. Jedinstveno mjesto za okupljanje nije moralo biti određeno. Otvorena ili javna priroda skupština ogledala se u tome što se smatralo da svi koji su prisutni na skupštini prešutno odobravanju njezin ishod, osim ako se javno ne izjavi neodobravanje. Osim navedenog, smatralo se da određene društvene skupine koje su se pojavile na skupštinama posjeduju određeni status te da predstavljaju veći dio društva. Većina navedenih skupština nije bila institucionalizirana, već su takve skupštine sazivane kao odgovor na posebne zahtjeve koji su se pojavili.²⁴ Iako nisu bile institucionalizirane, ne smije se tadašnje skupštine doživjeti kao jednostavna okupljanja, već kao isplanirana okupljanja koja su bila sastavljena od prizora slavlja i uvjeravanja. Veliki dio slavlja bio je povezan s liturgijskim elementima kao što su povorke, litanije i laude.²⁵ Središnje obilježje skupština bilo je da stvara i priopćava sporazume te rješava probleme nastale unutar društva. Kraljevi su često znali sazivati skupštine nakon što su već bile donesene odluke na kraljevskom vijeću, na kojima je sudjelovao kralj osobno s najistaknutijim članovima društva. Sazivanje skupština nakon ranije održanog kraljevskog vijeća bilo je važno za kralja kako bi dobio savjet i pristanak širih društvenih skupina na temelju pristanka osoba koje su imale pravo sudjelovanja.²⁶ Za anglo-saksonsku, kao i za rano anglo-normansku Englesku, bilo je karakteristično da

²³ T. Reuter, 2018, str. 519.

²⁴ P. S. Barnwell, 2003, str. 4-5.

²⁵ T. Reuter, 2018, str. 517.

²⁶ P. S. Barnwell, 2003, str. 5-6.

kralj saziva skupštine u vrijeme Božića, Uskrsa i Duhova. U Franačkoj su se skupštine prema dostupnim izvorima održavale u vrijeme Božića i Uskrsa.²⁷

John Robert Maddicott navodi da su skupštine u 10. stoljeću u Engleskoj bile svojevrsno kazalište, odnosno mjesto na kojem se očitovala kraljeva karizma i gdje se uzdizao njegov polubožanski karakter zahvaljujući ceremoniji nošenja krune.²⁸ Skupštine su tvorile i pozornicu tijekom susreta dvaju kraljeva ili njihovih poslanika, ujedno su njezini članovi tvorili i publiku prilikom dolaska mladenke za vjenčanje na dvoru te za razmjenu poklona.²⁹

Ranosrednjovjekovno političko djelovanje nije podrazumijevalo da se svake godine održavaju skupštine, no u političkoj zajednici je postojala pretpostavka da se će sazvati oko Božića ili Uskrsa osim ako nije postojao određeni razlog da se sazovu u neko drugo vrijeme. Iz sačuvanih karolinških i istočno-franačkih izvora vidljivo je da trebalo dobiti poziv kako bi se sudjelovalo u radu kraljevskih ili lokalnih skupština. Nadalje, čini se da je postojala i razlika između općih i skupština po pozivu. Osnovno pravilo tadašnjeg političkog djelovanja, neovisno radilo se u općim ili skupštinama po pozivu, bilo je da osobe prisutne na skupštinama ne mogu napustiti iste bez vladarevog dopuštenja.³⁰

Osobni kontakti, druženja i gozbe kao neformalni aspekti za vrijeme zasjedanja skupština također su bili vrlo važno obilježje tadašnjeg političkog djelovanja. Ti neformalni aspekti omogućavali su da se izgled neslaganja izražena tijekom formalnih zasjedanja. Putem uspostave prijateljstava ili putem podmićivanja i prijetnji, kraljevi su mogli uvjeriti određene pojedince ili društvene skupine da prihvate odredbe i zahtjeve

²⁷ T. Reuter, 2018, str. 513.

²⁸ J. R. Maddicott, 2010, str. 31.

²⁹ T. Reuter, 2018, str. 521.

³⁰ T. Reuter, 2018, str. 514-515.

iznese s njegove strane. Zahvaljujući navedenim skupštinama koje su svoje djelovanje prenijele i na lokalnu razinu stvorio se korporativni identitet zajednice te se može zaključiti da su navedene skupštine u jednakoj mjeri doprinijele stvaranju kohezije unutar kraljevstava kao i oblikovanju korporativnog identiteta zajednice. Lokalne skupštine omogućavale su svim slobodnjacima da budu uključeni u političke procese.³¹ Timothy Reuter također ističe da su skupštine bile mjesto unutar kojeg je kolektivno djelovanje bilo najlakše ostvarivo te da su navedene skupštine omogućavale zajednici da se osnaži i osposobi za bavljenje političkim pitanjima.³² Na primjeru Engleske, vidljivo je da su se skupštine mogle odvijati na različitim razinama. Velike političke skupštine na nacionalnoj razini nazivale su se Witanom³³, dok su sastanci okruga i stotinu sudova bili skupštine koje su djelovale na nižoj lokalnoj razini, a bavile su se različitim poslovima, ne samo onim pravnim. Upravo su lokalne skupštine bile mjesto na kojem su lokalni i regionalni moćnici mogli braniti ostvariti vlastite interese.³⁴

Laičko društvo i vlasti uvelike su ovisili o kolektivnim aktivnostima šireg spektra ljudi unutar društva. Ta kolektivna aktivnost se poduzimala kao podrška vlasti, ali i u nekim situacijama kao i opozicija. Obilježja kolektivnih zajednica kao što su zajednice vlastelinstava, župa, gradova i cehova, koja su djelovala unutar skupština otkrivaju da su navedene posjedovale homogen skup vrijednosti koji je prihvaćao elemente nejednakosti i podređenosti, ali naglašavajući visok stupanj dobrovoljne suradnje.³⁵

³¹ P. S. Barnwell, 2003, str. 6-9.

³² T. Reuter, 2018, str. 522.

³³ J. R. Maddicott opisuje Witan kao reprezentativno tijelo unutar kojega nije postojao izborni zakon te u čijem radu su sudjelovale osobe za koje se smatralo da predstavljaju cijelo kraljevstvo. (J. R. Maddicott, 2010, str. 93)

³⁴ C. Insley, 2018, str. 48-49.

³⁵ S. Reynolds, 1997, str. 332.

4. Razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Engleskoj

Rano uvođenje novog sustava oporezivanja odigralo je jednu od najvažnijih uloga u razvoju Parlamenta te upravo ta uspostavljena novina čini srž za proučavanje samog Parlamenta. Početkom 13. stoljeća u englesku blagajnu pristižu porezi iz svih područja na koja kralj polaže pravo, a čak ni magnati nisu uspjeli izbjeći oporezivanje što u tom razdoblju predstavlja gotovo jedinstvenu praksu u Europi. Takva praksa oblikovala je tijesnu suradnju između kralja, baruna i prelata te je utjecala na politički razvoj u Engleskoj.³⁶

Razvoj reprezentativnih skupština u Engleskoj kroz 12. stoljeće nije imao stalan napredak te nije klizao postepeno od Witana do Parlamenta.³⁷ Do transformacije u radu i funkcijama nacionalne skupštine došlo je u razdoblju između ustoličenja Rikarda I. koje se dogodilo 1189. godine i završetka maloljetnosti Henrika III. 1227. godine. Povećani fiskalni zahtjevi krune te promjene koje su nastupile u kraljevskom vijeću za vrijeme kralja Ivana bez Zemlje koji se oslanjao isključivo na obiteljske savjetnike i savjetnike koji nisu bili s područja Engleske dovele su do transformacije. Rezultat navedenog bilo je donošenje Magna Carte 1215. godine označivši tako prve korake prema uspostavi Parlamenta podvrgnuvši nacionalno oporezivanje saborskom pristanku.³⁸

Magnatske skupštine koje su dobile na značaju u vrijeme maloljetne vladavine Henrika III. čine razdoblje protoparlamentarne vlade koja je otvorila put za prve parlamentarne politike koje su započele u 30-im godinama 12. stoljeća.³⁹ Potreba suglasnosti za oporezivanje, kao nasljeđe Magna Carte, omogućilo je Parlamentu da postane mjesto

³⁶ J. R. Maddicott, 2010.

³⁷ J. R. Maddicott, 2010, str. 93.

³⁸ J. R. Maddicott, 2010, str. 134.

³⁹ J. R. Maddicott, 2010, str. 171.

gdje će se kraljevi postupci razmatrati te će se njegovoj politici moći suprotstaviti tako da se kralju uskrate porezi. No, osnova preuzeta iz rimskog prava nalagala je da kraljevi podanici ne smiju odbiti vladarevu molbu za oporezivanjem ako postoji nužnost obrane zajedničkih dobara.⁴⁰ Osim potreba za oporezivanjem, razvoju Parlamenta doprinijeli su i gubitak kontinentalnih posjeda engleske krune, pojava Westminstera kao središta političkog i vjerskog života te strast Henrika III. za ceremonijama, a značajno je bilo i rano ujedinjenje engleske administracije koje se dogodilo znatno ranije u odnosu na kontinentalni dio Europe.⁴¹

U radu Parlamenta sudjelovale su šire skupine društva koje za vrijeme Velikog vijeća u 20-im godinama 13. stoljeća nisu imale pravo sudjelovanja. Tako se u 50-ih godina 13. stoljeća u radu Parlamenta pojavljuju manji zemljoposjednici viteške klase koji su vlasništvo nad zemljom dugovali kralju, a bili su prisutni pod nazivom *tenants-in-chief*. Pozivanje na klauzulu 14⁴² iz Magna Carte u listopadu 1255. godine od strane Parlamenta svjedoči od tome da su *tenants-in-chief* bili pozivani na parlamente na kojima se raspravljalo o porezima te su odlučivali o porezima.⁴³ Prvo pojavljivanje predstavnika gradova zabilježeno je 1265. godine u vrijeme Simona de Montforta, ali zasigurno je ta praksa započela i ranije, ali u ograničenom opsegu.⁴⁴ Gradovi se nisu uspjeli formirati kao neovisne cjeline unutar šireg političkog okvira, a osim toga i

⁴⁰ J. R. Maddicott, 2010, str. 206-208.

⁴¹ J. R. Maddicott, 2010, str. 195.

⁴² Klauzula 14 u Magna Carti pretpostavlja da će vitezovi biti prisutni na raspravama kada se bude odlučivalo o oporezivanju. (J. R. Maddicott, 2010, str. 226.)

⁴³ J. R. Maddicott, 2010, str. 226.

⁴⁴ J. R. Maddicott, 2010, str. 276.

gustoća stanovništva unutar gradova bila je relativno niska, pa su vitezovi imali značajnu ulogu u politici gradova.⁴⁵

Prisutnost višeg svećenstva također je bila važna, pa su tako u vrijeme rasprava o oporezivanju bili prisutni nadbiskupi i biskupi, ali i *proctori* kao predstavnici klera koji su putem predstavništva zamjenjivali pojedine pripadnike visokog svećenstva na parlamentarnim zasjedanjima na kojima se odlučivalo o pitanjima poreza ako bi ovi bili spriječeni u dolasku.⁴⁶ U teoriji klerikalni predstavnici mogli su tvoriti značajnu silu unutar Parlamenta, no u praksi nije bilo tako. Parlament za klerikalne predstavnike nije predstavljao jedino mjesto za političku aktivnost. Crkvena vijeća redovito su se sastajala te su krajem 13. stoljeća dodijelila porez Edwardu I. koji je bio neovisan o bilo kojoj parlamentarnoj potpori. Ujedno predstavnici nižeg svećenstva nisu imali obvezu sudjelovanja u radu Parlamenta.⁴⁷

Praksa predstavništva usvojena je u travnju 1254. godine i za laički dio, a kao rezultat uspostavljene predstavničke prakse proizišao je novi sustav lokalnog zastupanja od strane dvojice vitezova koji su predstavljali svoje grofovije. Tako magnati i predstavnici visokog svećenstva nisu više bili jedini predstavnici kraljevstva, već se njima pridružuju *tenants-in-chief*, izabrani vitezovi od strane grofovije te predstavnici gradova.⁴⁸ Za naglasiti je da su vitezovi po prvi put dobili pravo sudjelovanja u raspravama koje nisu bile vezane uz oporezivanje u vrijeme reformskog pokreta pod vodstvom Simona de Montforta.⁴⁹

⁴⁵ J. R. Maddicott, 2010, str. 96.

⁴⁶ J. R. Maddicott, 2010, str. 236-242.

⁴⁷ J. R. Maddicott, 2010, str. 360.

⁴⁸ J. R. Maddicott, 2010, str. 236-242.

⁴⁹ J. R. Maddicott, 2010, str. 292.

Skupštine održane 1273. i 1283. na kojima su sudjelovali vitezovi i predstavnici gradova, ne nazivaju se parlamentima jer na njima nisu bili prisutni kralj ni magnati, a i same skupštine bile su podijeljene na regionalnoj osnovi. No, njihov značaj je u tome što su vitezovi i predstavnici gradova mogli bez prisustva kralja i magnata raspravljati o porezima. Nakon njihove potpore za oporezivanje, magnati su trebali odobriti isto oporezivanje.⁵⁰ Vitezovi kao opunomoćeni predstavnici grofovija zasigurno su do 1294. godine iznosili zahtjeve unutar Parlamenta u ime gradova, no od te godine predstavnici gradova samostalno iznose vlastite zahtjeve.⁵¹ Početkom 14. stoljeća vitezovi i predstavnici gradova postaju neovisni izvori moći koji se sve više udaljavaju od magnata. Ujedno izabrani predstavnici bivaju nanovo izabrani što stvara kontinuitet predstavljanja zajednice.⁵² Sredinom 14. stoljeća uloga predstavnika gradova postaje još značajnija kada preuzimaju pravo na odobravanje nameta na vunu od trgovačkih skupština te tako postaju predstavnici trgovaca.⁵³ Unutar trgovačkih skupština, manji dio trgovaca koji su raspravljali s kraljem bio je izabran na lokalnoj razini, dok je većina bila pozvana osobno.⁵⁴

Razvoju reprezentativnosti doprinijele su i peticije koje su omogućavale da se glas pojedinaca ili određenih skupina čuje unutar Parlamenta. Njihov broj je s vremenom toliko narastao da su se trebali ustrojiti posebni odjeli za njih.⁵⁵ Podnošenje peticija odnosilo se na različite zakone pa su se putem njih tražile određene privilegije i kraljevske licence kao i oprost duga i pomilovanje za nečasne radnje i zločine, kao i

⁵⁰ J. R. Maddicott, 2010, str. 334.

⁵¹ J. R. Maddicott, 2010, str. 308.

⁵² J. R. Maddicott, 2010, str. 317.

⁵³ A. Rigaudiere, 2008, str. 33.

⁵⁴ W. Blockmans, 2008, str. 31.

⁵⁵ J. R. Maddicott, 2010, str. 339.

zahtjevi vezani u kraljevo feudalno pravo.⁵⁶ Krajem 13. stoljeća kolektivne peticije zamjenjuju pojedinačne peticije, a prva kolektivna peticija koja je utjecala na donošenje zakona bila je potvrđena 1327. godine od strane kralja u Parlamentu.⁵⁷ Pojava kolektivnih peticija označila je razvoj svijesti o široj zajednici i zajedničkim dobrima.⁵⁸

Parlament početkom 14. stoljeća uspostavlja mehanizme koji mu omogućuju prijenos vlasti sa starog na novog kralja. Inicijatori uklanjanja Edwarda II. bili su magnati, ali im je bila potrebna potpora vitezova i predstavnika gradova kako bi se promjena vlasti izvršila i ozakonila. Potvrda u Parlamentu za uklanjanje kralja viđena je kao narodni plebiscit. Najveću legitimnost ovom činu davali su izabrani vitezovi te izabrani predstavnici gradova.⁵⁹ Treba naglasiti da Parlament nikada nije izravno uklanjao kraljeve već su kraljeve Edwarda II. i Rikarda II. prisilili da abdiciraju.⁶⁰

Obrisi podjele Parlamenta na Gornji dom (*House of Lord*) i Donji dom (*House of Commons*) vidljivi su početkom vladavine Edwarda II. kada je započela praksa da se vitezovi i predstavnici gradova sastaju odvojeno od prelata i baruna u Westminsteru.⁶¹ Odvojena sastajanja i djelovanja potvrđena su u 30-im godinama 14. stoljeća.⁶² Ubrzo je iz navedene podjele proizašlo pravo da predstavnici Gornjeg doma mogu izglasati poreze za vlastite članove, dok predstavnici Donjeg doma izglasavaju poreze za područje čitavog kraljevstva.⁶³ U ovom razdoblju i broj mjesta u Parlamentu postaje određen pa su tako svjetovni predstavnici u Gornjem domu imali između 40 i 100

⁵⁶ P. Hoppenbrouwers, 2018, str. 47.

⁵⁷ A. Rigaudiere, 2008, str. 41.

⁵⁸ J. R. Maddicott, 2010, str. 375.

⁵⁹ J. R. Maddicott, 2010, str. 392-394.

⁶⁰ B. Guenne, 1985, str. 86.

⁶¹ P. Hoppenbrouwers, 2018, str. 35-36.

⁶² J. R. Maddicott, 2010, str. 384.

⁶³ W. M. Ormrod, 2008, str. 292.

mjesta, dok su duhovni imali oko 50 mjesta. U Donjem domu predstavnici grofovija imali su 74 mjesta, a predstavnici gradova oko 150 mjesta.⁶⁴ Sukladno promjenama u ustroju Parlamenta, izbori dobivaju još značajniju ulogu u engleskom društvu. Bilo je potrebno provesti 37 gradskih izbora te oko 640 izbora za provincijske sudove i gradske skupštine u razdoblju od 3 godine.⁶⁵

Duge i iscrpne vojne kampanje iz 1340-ih, 1350-ih i 1370-ih u Stogodišnjem ratu ojačale su instituciju Parlamenta.⁶⁶ Donji dom je postao središte parlamentarne moći te je jedino on mogao nametati izravno i neizravno oporezivanje za podanike kraljevstva.⁶⁷ Ujedno predstavnici Donjeg doma od 1376. godine imali su pravo izabrati jednu osobu koja je obnašala dužnost predsjedavajućeg tijekom saziva Parlamenta.⁶⁸

Tijekom Stogodišnjeg rata bio je utemeljen obrazac zajedničke vladavine centralne vlasti i grofovijских zajednica koje su imale svoje predstavnike u Parlamentu. Navedene zajednice nisu sudjelovale samo po pitanju odobravanja poreza već su sudjelovali i u modifikaciji zakona.⁶⁹ No završetkom Stogodišnjeg rata, parlamentarna okupljanja postaju sve kraća i rjeđa te patrimonijalna praksa pod novim dinastijama postaje sve izraženija.⁷⁰ U tom razdoblju predstavnici unutar Parlamenta koriste svoje pozicije kako bi dobili određeni položaj u kraljevskoj hijerarhiji za sebe ili bliske osobe oko sebe te putem peticija promiču vlastite interese. Tako je promijenjen obrazac engleske politike koji je započeo početkom 13. stoljeća.⁷¹

⁶⁴ T. Ertman, 1997, str. 167.

⁶⁵ J. R. Maddicott, 2010, str. 398.

⁶⁶ A. Rigaudiere, 2008, str. 42.

⁶⁷ W. M. Ormrod, 2008, str. 292.

⁶⁸ C. M. Barron, 2008, str. 300.

⁶⁹ T. Ertman, 1997, str. 364.

⁷⁰ W. Blockmans, 1978, str. 196.

⁷¹ W. Blockmans, 2008, str. 62.

5. Razvoj reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Francuskoj

Pravosuđe na području Francuske bilo je neujednačeno. Iako je bilo općeprihvaćeno pravo da kruna rješava određene sporove, lokalno običajno pravo uvelike je otežavalo rješavanje sporova. Složenost teritorija, podijeljenog na niz teritorijalnih blokova, otežavala je kraljevima upravljanje teritorijima na koja su polagali pravo.⁷² Nadalje, tijekom 13. stoljeća, ratni troškovi u mnogim europskim kraljevstvima, pa tako i na području Francuske, postaju sve veći iscrpljujući kraljevsku blagajnu. U Francuskoj su kraljevi bili prisiljeni od početka 14. stoljeća sazivati nacionalne skupštine koje su najčešće bile organizirane u tri kurije unutar kojih je svaki od staleža činio jedinstvenu i privilegiranu društvenu skupinu. Fragmentirani politički krajolik otežavao je uspostavu sustava zasnovanog na teritorijalnom zastupanju, a na samu uspostavu trikurijalnog sustava utjecala je ideja tripartitne podjele društva koju su razvili francuski crkvenjaci nakon karolinškog sloma.⁷³ Tri staleža često su se prepirala te su pokazivala vrlo malo solidarnosti prema drugim staležima, a često su bili narušeni i odnosi unutar pojedinačnih staleža.⁷⁴ Na početak održavanja reprezentativnih skupština u Francuskoj utjecao je i dinastički kontinuitet, koji je započeo 987. godine s Hugom Capetom te se nastavio do 1316. godine i vladavine Luja X., a tvorio je jedan od stupova francuske monarhije. Kroz 13. stoljeće rijetko su se sazivale savjetodavne skupštine, a kada bi se sazivale na njima se pretežito raspravljalo o vanjskim poslovima i to ponajviše o križarskim ratovima.⁷⁵

U razdoblju čvrstog dinastičkog kontinuiteta nije se razvila središnja skupština koja je bila poznata u Engleskoj niti se u Francuskoj dogodila reakcija protiv kraljevske vlasti

⁷² T. Ertman, 1997, str. 60.

⁷³ W. Blockmans, 2008, str. 62.

⁷⁴ T. Ertman, 1997, str. 87.

⁷⁵ J. R. Maddicott, 2010, str. 444-450.

jer su porezi bili relativno niski. Veliki stupanj autonomije koje je uživalo lokalno plemstvo onemogućavao je čvrstu kraljevsku vlast. Stoga su i središnje skupštine imale slab utjecaj na donošenje nacionalnog zakonodavstva. Lokalni moćnici su donosili zakone koji su vrijedili za prostore kojima oni upravljaju, a na nacionalne odredbe su se često pozivali samo u slučajevima kada su im određene odredbe donosile korist. Nadalje, sve do Filipa IV. Lijepog, koji je vladao od 1285. do 1314. godine, francuski kraljevi nisu imali potrebu za prikupljanjem poreza na nacionalnoj razini. Prihodi s kraljevskih domena bili su dovoljni, a postojao je i strah da bi se prikupljanjem poreza kojim bi se obuhvatili svi podanici krune dovelo do narušavanja dinastičkog kontinuiteta. Kroz 13. stoljeće magnatske skupštine raspravljale su o poreznim pitanjima, ali ta pitanja nisu bila vezana uz uspostavu sustava oporezivanja već uz zahtjeve za lokalnim izuzećima od poreza. Ipak sukobi s Engleskom, Flandrijom i papinstvom krajem 13. stoljeća rezultirali su time da postojeći kraljevski prihodi nisu bili dovoljni za učinkovito upravljanje kraljevstvom.⁷⁶

Od Filipa IV. Lijepog, kada su sazvane skupštine koje su bila preteča Generalnih staleža, vidljiv je porast utjecaja gradova koji dobivaju značajniju političku i administrativnu ulogu. Posebice na jugu, jurisdikcija gradova potezala se i na područja izvan samih gradskih zidina. Prva pozivanja gradova na skupštine zbila su se 1302., 1308. i 1314. godine. Skupštine iz 1302., 1308. i 1314. godine ne mogu se promatrati kao početci zasjedanja Generalnih staleža, iako su na njima sudjelovali plemići, prelati i delegati gradova, jer je prilikom održavanja istih prevladavao kraljev utjecaj.⁷⁷ Najveća poznata skupština gradova dogodila se 1316. godine u razdoblju između siječnja i

⁷⁶ J. R. Maddicott, 2010, str. 451-459.

⁷⁷ J. R. Maddicott, 2010, str. 461-462.

ožujka kada je 227 gradova sazvano na regionalne skupštine koje su se odvijale u Rouenu, Meuxu i Bourgesu.⁷⁸

Sinovi Filipa IV. Lijepog nisu imali muške nasljednike, pa su sazvane skupštine kako bi se potvrdilo pravo kćeri da naslijede krunu. Međutim, skupštine su uskratile pravo na krunjenje ženskom dijelu loze Capet. Iako su one imale nesporno pravo na krunu, skupštine su im uskratile to pravo kako bi pokazale vlastitu snagu vezanu uz izborni princip. Nakon navedenog čina, nova dinastija Valois je uložila znatne napore da se navedene skupštine izbrišu iz sjećanja društva legitimirajući nasljedni princip na principu primogeniture.⁷⁹

Generalni staleži dobivaju konstitutivni element u razdoblju od 1343. do 1457. godine u vrijeme teških sukoba s Engleskom kada je nova dinastija Valois prisiljena sazvati Generalne staleže kako bi im se odobrila financijska pomoć za daljnje vođenje rata. Generalni staleži sazvani su 1343., 1346. i 1347. godine, dok su okupljanja staleža sjeverne i središnje Francuske sazvana 1351., 1355. i 1356. godine. U tom razdoblju pojavio se i dvostupanjski sustav skupština koji je počivao na odlukama regionalnih i lokalnih skupština koje su trebale dati konačan odgovor kako će se prikupljati porezi koji su izglasani unutar Generalnih staleža.⁸⁰ Odluke Generalnih staleža nisu imale nacionalni značaj koji bi podrazumijevao da odluke donesene unutar njega vrijede za cijelo francusko područje, već su odluke bile ograničene pokrajinskim potvrđivanjem.⁸¹

Regionalne i lokalne skupštine su pristajale na poreze, ali treba naglasiti da je pristanak odobran uz određene kompromise, jer su unutar različitih staleža postojali i različiti

⁷⁸ J. R. Maddicott, 2010, str. 467.

⁷⁹ B. Guenne, 1985, str. 68.

⁸⁰ T. Ertman, 1997, str. 73.

⁸¹ B. Guenne, 1975, str. 180.

interesi koje je trebalo zadovoljiti. Ipak, srednjovjekovno načelo koje je počivalo na rimskom i kanonskom pravu nalagalo je da se porezi mogu naplaćivati sve dok je kraljevstvo u opasnosti. Na temelju tog srednjovjekovnog načela u Francuskoj je prevladavalo stajalište da porezi koji su izglasani unutar Generalnih staleža i potvrđeni od regionalnih i lokalnih skupština vrijede sve dok postoji opasnost za Francusku.⁸²

S obzirom na utjecaj staleža unutar Generalnih staleža, treba istaknuti da plemstvo i svećenstvo imaju značajniju ulogu od delegata gradova. Predstavništvo gradova bilo je ograničeno na točno određene gradove koji nisu imali potpune ovlasti za donošenje odluka tijekom zasjedanja.⁸³ Reprezentativna baza trećeg staleža bila je izrazito mala, te su većinom delegati gradova pristizali u Generalne staleže iz odabranih kraljevskih općina čiji su delegati zbog svog malog broja bili otvoreni za suradnju s kraljem.⁸⁴

Učvršćivanje značaja Generalnih staleža bio je onemogućeno rastućim neprijateljstvom između predstavnika koji su dolazili sa sjevera Francuske i onih koji su dolazili su juga Francuske. Rezultat toga bio je sazivanje dvaju Generalnih staleža. Jedan se sazivao za sjeverna područja, odnosno područje Languediola, a drugi za južna područja, odnosno područje Languedoca. Generalni staleži koji bi obuhvaćali cijelu Francusku postali su rijetkost te su regionalne skupštine uvelike preuzimale važne prerogative od Generalnih staleža kao što je na primjer odobrenje općeg oporezivanja. No, zamjena Generalnih staleža s regionalnim skupštinama kraljevima nije štetila, naprotiv zahvaljujući

⁸² T. Ertman, 1997, str. 73.

⁸³ B. Guenne, 1975, str. 175.

⁸⁴ T. Ertman, 1997, str. 87.

regionalnim skupštinama kralj je uzdizao svoj autoritet.⁸⁵ Uloga Generalnih staleža u donošenju odluka važnih za funkcioniranje kraljevstva bila je sve manje značajna.⁸⁶

Reprezentativne skupštine na području Normandije, Burgundije, Auvergenua, Dauphineua, Artoisa i Bretanje koje se održavaju u drugoj polovici 14. stoljeća dobivaju na značaju.⁸⁷ Od 1369. do 1421. godine zabilježena su samo dva saziva Generalnih staleža.⁸⁸ U tom razdoblju održane su skupštine staleža u Poitou 1372. godine. Staleži su se sastali i u Vivaraisu 1381. godine te 1391. godine u Bearnu gdje su dali financijska obećanja u ime svojih pokrajina.⁸⁹

Do ponovne revitalizacije Generalnih staleža i Staleža Languedoila dolazi u vrijeme engleske invazija na Francusku 1415. godine. Revitalizacija dvaju reprezentativnih tijela dovela je do uspostave trajnog oporezivanja. Tijekom 20-ih i 30-ih godina 15. stoljeća, Generalni staleži su se održavali redovno kako bi se uspostavili novi izravni i neizravni porezi koji su osiguravali prihode francuskoj kruni za vođenje rata.⁹⁰ Ipak i dalje su glavnu riječ prilikom odobravanja poreza imale regionalne skupštine koje su trebale potvrditi odluku Generalnih staleža.⁹¹

Francuska pobjeda u Stogodišnjem ratu označila je znatno opadanje značaja Generalnih staleža koji se nakon toga vrlo rijetko sastaju. Bili su sazvani jedino u vrijeme dviju velikih političkih kriza 1468. i 1484. godine.⁹² Regionalne skupštine u područjima Normandije, Artoisa, Burgundije, Dauphine, Languedoca i Provanse su opstale te su se

⁸⁵ P. Hoppenbrouwers, 2018, str. 41.

⁸⁶ J. A. Watt, 2008, str. 410.

⁸⁷ F. Autrand, 2008, str. 330.

⁸⁸ T. Ertman, 1997, str. 73.

⁸⁹ B. Guenne, 1975, str. 181.

⁹⁰ T. Ertman, 1997, str. 73.

⁹¹ W. Blockmans, 2008, str. 51.

⁹² J. Watts, 2009, str. 344.

nastavile sastajati maksimalno jedan put godišnje kako bi mogli braniti vlastite interese i privilegije.⁹³ Na području Languedoca, Burgundije i Normandije bila su učestalija zasjedanja nego li u drugim dijelovima Francuske.⁹⁴

Završetak Stogodišnjeg rata označio je smanjenju potrebu za sazivanjima reprezentativnih skupština. Francuski teritoriji nisu bili više pod engleskom prijetnjom, pa je stoga i potreba za porezima bila manja. Nadalje, nakon Stogodišnjeg rata karakteristično je za područje Francuske da se pojavljuju različiti neformalni oblici reprezentacije kao što je *Conseil du roi* čiji su članovi najčešće bili pripadnici srednjeg plemstva koji su bili vezani za kraljevsku upravu. *Conseil du roi* sastojao se od 462 člana, od kojih većina nikada nije stupila u kontakt s kraljem, ali su putem ovog neformalnog tijela reprezentacije mogli iznijeti vlastite zahtjeve pred kraljem. Iz navedenog je vidljivo da sustav reprezentacije ne nestaje, iako postoje razlike u održavanju skupština ovisno o prostoru i reprezentativnim tradicijama. Na nekim od prostora neformalni oblici reprezentacije zamjenjuju formalne dok se na drugim prostorima zadržavaju formalni oblici reprezentacije.⁹⁵

Slično kao i u Engleskoj, potkraj 15. stoljeća velika većina plemstva se bori kako bi napredovala u kraljevskoj hijerarhiji, jednako kao i delegati gradova. Na sazivu Generalnih staleža 1484. godine koji su sazvani zbog krize proizašle zbog maloljetnosti kralja, gotovo je dvije trećine delegata gradova pripadalo kraljevskim službenicima, kao i petina plemstva. Takav politički okvir u kojem se predstavnici staleža ujedno i kraljevski službenici onemogućavao je iznošenje i zastupanje interesa staleža.⁹⁶

⁹³ W. Blockmans, 2008, str. 51.

⁹⁴ W. Blockmans, 1978, str. 197.

⁹⁵ J. Watts, 2009, str. 403.

⁹⁶ W. Blockmans, 2008, str. 52.

6. Politička misao kasnosrednjovjekovne Europe

Karakter kasnosrednjovjekovnih društava ukorijenjen je i utemeljen u starijim tradicijama koje su i prije akademskih i filozofskih razmišljanja iz 12. i 13. stoljeća temeljenih na rimskom i kanonskom pravu pretpostavljale postojanje kolektiviteta. Širenja obrazovanje te nastajanje političkih spisa u 12. stoljeću utjecalo je na politiku i društvo, ali nije unosilo nove ideje, već je artikulirano i pročistilo stare ideje koje su bile ukorijenjene u društvu. Iznesene činjenice unutar kasnosrednjovjekovnih političkih spisa o običajnom pravu, o reprezentaciji, o pravu kraljeva i careva nad crkvom ili papa nad kraljevima treba promatrati kao nešto što se dogodilo prije nego su ove političke misli nastale. Iako, nastale ideje nisu inovativne, to ne znači da su postignuća autora kasnosrednjovjekovnih političkih spisa bila nevažna za daljnji razvoj društva te za razvoj koncepata korporativizma i reprezentacije. Zahvaljujući političkim spisima pravo postaje sofisticiranije, vlade birokratskije, a reprezentativni modeli zastupanja uređeniji.⁹⁷ Zapisane političke misli mogle su se znatno brže širiti zbog osnivanja većeg broja sveučilišta u 13. stoljeću. Oko 1300. godine u Europi je postojalo oko 15 sveučilišta koji su bili raspoređeni na području Francuske, Italije, Španjolske i Engleske.⁹⁸ Ujedno, širenju političke misli doprinijeli su i sukobi između papa i svjetovnih vladara koji su potaknuli nastajanje niza političkih spisa i teoloških razmišljanja unutar kojih su se iznosili stavovi o odnosu moći između svjetovne i duhovne vlasti.⁹⁹

Nadalje, otkrivanje Aristotelovih djela „*Etike*“ i „*Politike*“ u 13. stoljeću te njihovo prevođenje s grčkog na latinski jezik omogućilo je susret sa sustavnim studijama o različitim političkim dimenzijama koje su otvorila put prema uspostavi političke

⁹⁷ S. Reynolds, 1997, str. 4.-5.

⁹⁸ J. Watts, 2009, str. 145.

⁹⁹ J. Canning, 2011, str. 3-7.

znanosti u okviru skolastičke discipline. Pristup Aristotelovim idejama omogućio je kasnosrednjovjekovnim misliocima da razmatraju različite oblike srednjovjekovne vlasti od monarhije do država-gradova te da proučavaju principe koji se tiču općeg dobra svih članova zajednice.¹⁰⁰ Susan Reynolds na primjeru talijanskih mislioca koji pišu o građanskom pravu u 13. stoljeću navodi da oni koriste Aristotelove kategorije o različitim oblicima vlasti, no da je njihov vokabular znatno oskudniji od onog kojeg im Aristotel nudi u svojim djelima.¹⁰¹ Početkom 14. stoljeća diskurs na metodološkoj razini političkih doktrina postaje razvijeniji i to ponajprije zbog toga što se počinje oslanjati na komunalno pravo i aristotelovski jezik. Dolazi do otvaranja pitanja vezanih za posjedovanje moći, a politička stvarnost postaje temelj političkih ideja.¹⁰² Politički mislioci u svojim političkim djelima najčešće su se bavili uvjetima raspodjele moći te unutar njih s pravima vladara i zajednice koja su činila središte njihovih rasprava.¹⁰³

Rimsko-kanonska ideja koja potječe iz „*Lex regia*“ omogućila je da vlast cara ili kralja po prvi puta bude pravno utvrđena, odnosno potvrđeno je da je darovnicom rimskog naroda predana vlast caru. Ta ideja predstavljala je osnovu za suverenitet kralja ili cara, a ujedno je naglašavala da suverenost kralja i cara proizlazi iz odluke naroda te da narodu pripada zajedničko dobro. Većina tadašnjih pravnih stručnjaka dijelila je mišljenje da djelovanje protiv kralja ili cara predstavlja i djelovanje protiv cjelokupnog naroda. To razmišljanje činilo je osnovu rimskog zakona „*Crimen maiestatis*“.¹⁰⁴ Jedna od najučestalijih fraza u političkim spisima bila je „*common good*“ koja se koristila

¹⁰⁰ J. Canning, 1996, str. 125-128.

¹⁰¹ S. Reynolds, 1997.

¹⁰² J. Canning, 1996, str. 135.

¹⁰³ J. Watts, 2009, str. 135.

¹⁰⁴ J. Watts, 2009, str. 77.

kada se govorilo o cilju i moralu vlade. Djelovanje za opće dobro predstavljalo je sinonim za pravedno djelovanje.¹⁰⁵

Unutar političke misli kasnosrednjovjekovne Europe ističu se William Ockham i Marsilije iz Padove koji su obilježili ovo razdoblje iznoseći i razmišljanja vezana uz ideju korporativizma i reprezentacije.

William Ockham se u svojim političkim spisima više zanimao za pojedince koji žive pod različitim oblicima vlasti nego za pitanja vezana uz korporativizam.¹⁰⁶ Za njega korporativizam može postojati jedino ako se zajedničko tijelo promatra kao skup pojedinaca, a ne kao legalno utemeljeno društvo. Političko djelovanje treba biti koncentrirano kod pojedinca, a ne kod korporativnih cjelina. Svaki pojedinac ima dužnost moralno braniti prava i slobode te se treba usprotiviti ili odbaciti vlast ako je ona nepravedna.¹⁰⁷ U njegovim razmišljanjima, moral je bio nadređen politici te je individualna akcija bila suprotstavljena institucionalnim djelovanjima.¹⁰⁸ Prema tome, niti jedno vijeće niti bilo kakav kolektiv ne mogu donijeti odluke niti predstavljati istinu koju trebaju svi poštovati ako pojedinci ne donesu jednoglasne odluke.¹⁰⁹ Nadalje, smatrao je da su ljudi izvorni nositelji zakonodavne vlasti koja se iz njihovih ruku transferira određenom vladaru. Kada dođe do transfera zakonodavne vlasti i kada se sekularni vladar ustoličiti, on posjeduje određena prava koja crkva treba poštovati jer navedena sekularna vlast proizlazi od Boga koji je putem izbora rimskog naroda nepovratno dodijelio moć caru.¹¹⁰ William Ockham smatrao je da vladar može sazivati

¹⁰⁵ A. Black, 1992, str. 25.

¹⁰⁶ T. Shogimen, 2007, str. 262.

¹⁰⁷ A. S. McGrade, 1974, str. 114-116.

¹⁰⁸ T. Shogimen, 2007, str. 257.

¹⁰⁹ T. Shogimen, 2007, str. 191.

¹¹⁰ J. Canning, 2011, str. 126-128.

narodne skupštine u trenucima kada mu je treba naklonost ili savjet aristokracije, dok je savjetovanje sa svim članovima zajednice smatrao nepotrebnim.¹¹¹ Nadalje, Ockhamova teorija je usmjerena protiv pretenzija carskih izbornika da suverenost počiva u njihovim odlukama, odnosno on ističe da kada car bude izabran ne postoji moć koja ga može svrgnuti ako nema valjanog razloga. Njegova cjelokupna politička misao pokušala je umanjiti značaj društvenog ranga i privilegija utemeljenih na pripadnosti određenom društvenom staležu.¹¹² Carstvo je ovisilo isključivo o Bogu, a papa nije imao pravo da svrgne cara niti da se miješa u svjetovne poslove osim u izvanrednim situacijama kao što je krivo vođenje carstva.¹¹³ Niti u jednom trenutku William Ockham nije nijekao postojanje i valjanost papinske jurisdikcije, ali je smatrao da duhovna i svjetovna vlast trebaju biti odvojene te da se svjetovna vlast ne smije podvrgavati duhovnoj.¹¹⁴

Marsilije iz Padove, za razliku od Williama Ockhama, naglašava važnost korporacije na čijim je temeljima, prema njegovu mišljenju, počivala cjelokupna struktura kasnosrednjovjekovne vlasti. Korporacija građana posjedovala je autoritet putem kojeg se birao izvršni i vladajući dio te koji je omogućavao svrgavanje vladajućeg dijela. Na temelju tog autoriteta, korporacija građana je trebala prenijeti ovlasti za stvaranje zakona na jednu ili više osoba.¹¹⁵ Izraz „*legislator humanus*“ vezao se uz korporaciju građana te je predstavljao krajnji izvor moći koji je bio postavljen iznad vlasti vladara.¹¹⁶ Nadalje, Marsilije je isticao da svi zakoni koji se donose, trebaju biti prvotno izneseni na skupu univerzalnog tijela građana, a nakon toga bi građani imali pravo iznijeti vlastita mišljenja o budućim zakonima. Nakon saslušanih mišljenja trebalo bi

¹¹¹ A. S. McGrade, 1974, str. 107.

¹¹² A. S. McGrade, 1974, str. 205-206.

¹¹³ J. Canning, 2011, str. 126.

¹¹⁴ J. Canning, 2011, str. 160.

¹¹⁵ J. Canning, 1996, str. 155.

¹¹⁶ J. Quillet, 2008, str. 558.

izabrati određeni broj ljudi koji bi zastupali mišljenje i autoritet univerzalnog tijela građana te bi imali pravo da odobre ili odbiju zakone koji su im predstavljeni.¹¹⁷ Prilikom krunjenja Ludovika Bavarskog za cara, vidljiva je Marsilijeva teorija koja ističe da krunidba ne predstavlja pravni akt, već da je izbor od strane tijela birača jedini legitimni temelj za stjecanje naslova cara, dok je krunidba samo prikaz tog stečenog prava.¹¹⁸ Iznad zakona koji je donesen od strane korporacije ljudi mogao je biti samo Božji zakon.¹¹⁹ Svećenici su mogli propovijedati o Božjem zakonu, ali ga nisu mogli provesti jer je crkva bila isključivo ljudska institucija.¹²⁰ Prema njemu, papinska vlast nije mogla imati moć niti jurisdikciju nad svjetovnim poslovima. Svećenici i biskupi posjedovali su jedino duhovni autoritet, dok svjetovni nisu mogli nametati.¹²¹ Iako nije bio začetnik ideje reprezentacije u političkoj misli, značaj Marsilija iz Padove u etabliranju same ideje reprezentacije bio je velik. Zahvaljujući njegovim političkim spisima, ideja reprezentacije u 14. stoljeću zauzima važno mjesto u tadašnjoj političkoj misli. Ideja reprezentacije unutar političkih spisa postaje viđena kao moć donošenja, ukidanja i promjene zakona.¹²²

¹¹⁷ L. Strauss, 2005.

¹¹⁸ F. Godthardt, 2012, str. 36.

¹¹⁹ J. Canning, 2011, str. 95.

¹²⁰ J. Canning, 1996, str. 155-158.

¹²¹ J. Canning, 2011, str. 102.

¹²² J. Quillet, 2008, str. 558.

7. Zaključak

Prilikom proučavanja razvoja reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Europi potrebno je usmjeriti pogled prema razdobljima ranog i razvijenog srednjega vijeka kada se održavaju skupštine koje omogućuju širim društvenim slojevima da sudjeluju u političkim procesima. Ideja korporativnog djelovanja, kao dio političke tradicije započete unutar skupština ranog i razvijenog srednje vijeka, prenijela se i u kasni srednji vijek te je znatno doprinijela razvoju ideje reprezentacije te oblikovanju reprezentativnih institucija. Većina skupština u ranom i razvijenom srednjem vijeku nije bila institucionalizirana, ali ih se zbog toga ne smije promatrati kao jednostavna okupljanja, već kao okupljanja na kojima su se priopćavali sporazumi i rješavali problemi unutar društva.

Prijelaz iz skupština u protoparlament i druge oblik predstavničkih institucija nije se događao na svim područjima istovremeno niti je postojao idealan tip zastupanja. Postojali su različiti tipovi zastupanja koji su se razvili na području Europe te su ovisili o različitim faktorima. Ipak, primarna funkcija svih reprezentativnih tijela u kasnom srednjem vijeku bila je da dodjeljuje poreze vladaru za potrebe vojnih sukoba koji postaju sve brojniji i učestaliji te iscrpljuju kraljevu blagajnu. Unutar reprezentativnih institucija djelovali su staleži ili predstavnici određenih skupina društva, zahvaljujući kojima su pojedinačni zahtjevi prelazili u zajedničke zahtjeve i potraživanja. Središnje reprezentativne institucije poput engleskog Parlamenta i francuskih Generalnih staleža nisu bile jedino mjesto gdje su se iznosili zahtjevi pojedinih društvenih skupina ili staleža. Navedeni zahtjevi su se mogli iznositi i unutar regionalnih i lokalnih reprezentativnih institucija. Tako se razvijala ideja reprezentacije te je omogućeno širim društvenim slojevima da sudjeluju u donošenju odluka. Treba naglasiti da nisu svi stanovnici određenog područja imali pravo sudjelovanja u političkom životu, već su i

dalje samo određene i privilegirane skupine koje su iznosile zahtjeve u svoj korist sudjelovale u rad reprezentativnih institucija.

Povećani fiskalni zahtjevi te rano uvođenje novog sustava oporezivanja na području Engleske doveli su do transformacije nacionalnih skupština u Parlament u 30-im godinama 13. stoljeća, dok je na području Francuske prijelaz iz skupština u sazive Generalnih Staleža započeo u 40-im godinama 14. stoljeća u vrijeme velikih vojnih sukoba s Engleskom i nedostatnih prihoda za vođenje rata.

Pravo na sudjelovanje u radu engleskog Parlamenta s vremenom se proširivalo. Pa su tako osim magnata i predstavnika visokog svećenstva, pravo sudjelovanja na parlamentarnih zasjedanjima koji raspravljaju o porezima u 50-im godinama 13. stoljeća dobili *tenants-in-chief*, kao i dvojica izabраниh vitezova koji su predstavljali grofovije iz kojih su dolazili. Ujedno, 1265. godine po prvi put je zabilježeno da se pojavljuju i predstavnici gradova, iako je ta praksa u ograničenom obliku najvjerojatnije započela i ranije. U 30-im godinama 14. stoljeća došlo je i do potvrde podjele Parlamenta na Gornji dom i Donji dom čime je uspostavljen dvodomni sustav. Gornji dom su činili baruni i prelati, a Donji dom vitezovi i predstavnici gradova. Za razliku od dvodomnog sustava u Engleskoj, Generalni staleži u Francuskoj najčešće su bile organizirane u tri kurije koje su činili plemići, prelati i delegati gradova. Svaki od staleža unutar triju kurija činio je jedinstvenu i privilegiranu društvenu skupinu. Nadalje, u Francuskoj je bio razvijen dvostupanjski sustav skupština koji je počivao na odlukama regionalnih i lokalnih skupštine koje su trebale potvrditi prikupljanje poreza koje je bilo izglasano unutar Generalnih staleža. Francuski model zastupanja unutar nacionalnih skupština bio je podijeljen na temelju jezika i teritorija na sjeverno područje Languediola i južno područje Languedoca.

Stogodišnji rat ojačao je institucija Parlamenta koja se redovito sastaje. Na području Francuske, reprezentativne skupštine na pokrajinskoj razini u drugoj polovici 14. stoljeća donose odluke vezane uz oporezivanje, a Generalni staleži se sastaju samo dva puta u razdoblju od 1369. do 1421. godine. U 20-im i 30-im godinama 15. stoljeća vidljiva su ponovna zasjedanja Generalnih staleža i Staleža Languedoila, ali regionalne skupštine i dalje trebaju potvrditi odluke Generalnih staleža. U tom razdoblju u Engleskoj postoji zajednički obrazac vladanja u kojem centralna vlast i grofovijske zajednice surađuju po pitanju donošenja poreza i pri modifikaciji zakona. Završetkom Stogodišnjeg rata, parlamentarna zasjedanja u Engleskoj postaju kraća i rjeđa te predstavnici unutar Parlamenta pokušavaju iskoristiti svoj utjecaj kako bi napredovali u kraljevskoj hijerarhiji. U Francuskoj je slična situacija, Generalni staleži se rijetko sastaju, dok regionalne skupštine i dalje opstaju. Zajednički interes staleža biva zamijenjen osobnim interesima pojedinaca. Političko djelovanje velike većine plemstva i predstavnika gradova biva usmjereno na to kako priskrbiti sebi i svojim bližnjima što bolji položaj u kraljevskoj hijerarhiji.

Političke tradicije iz ranog i razvijenog srednjeg vijeka oblikovale su karakter kasnosrednjovjekovnih društava. Razmišljanja kasnosrednjovjekovnih mislioca, među kojima se ističu William Ockham i Marsilije iz Padove, nisu ništa drugo nego ideje koje su već bile ukorijenjene unutar društva. Ipak, njihove ideje izražene u političkim spisima bila su vrlo značajne za daljnji razvoj ideja korporativizma i reprezentacije. Može se ustanoviti da je politička tradicija iz ranijih razdoblja uvelike doprinijela razvoju reprezentativnih institucija. Ta politička tradicija zajedno s potrebama za stalnim oporezivanjem proizašlim iz niza vojnih sukoba na području Europe, oblikovala je političku sliku kasnosrednjovjekovne Europe.

8. Popis literature

F. Autrand, 2008, France Under Charles V and Charles VI, *The New Cambridge Medieval History c. 1300 - c. 1415*, ur.: M. Jones, Cambridge: Cambridge University Press, 2008., str. 422-442.

P. S. Barnwell, 2003, Political Assemblies: Introduction, *Political Assemblies in the Earlier Middle Ages*, ur.: P. S. Barnwell, M. Mostert, Turnhout: Brepols Publishers n.v., 2003., str. 1-11.

C. M. Barron, 2008, The Reign of Richard II, *The New Cambridge Medieval History c. 1300 - c. 1415*, ur.: M. Jones, Cambridge: Cambridge University Press, 2008., str. 297-334.

A. Black, 1992, *Political Thought in Europe 1250 - 1450*, Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

W. Blockmas, 1978, A Typology of Representative Institutions in Late Medieval Europe, *Journal of Medieval History*, god. 4, broj 2, 1978, str. 189-215.

W. Blockmans, 2008, Representation (Since the Thirteenth Century), *The New Cambridge Medieval History c. 1415 - c. 1500*, ur.: C. Allmand, Cambridge: Cambridge University Press, 2008., str. 29-65.

J. Canning, 1996, *A History of Medieval Political Thought 300 - 1450*, London, New York: Routledge, 1996.

J. Canning, 2011, *Ideas of Power in the Late Middle Ages, 1296 - 1417*, Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

- M. Damen, J. Haemers, A. J. Mann, 2018, An Introduction: Political Representation Communities, Ideas and Institutions in Europe (c. 1200 - c. 1690), *Political Representation Communities, Ideas and Institutions in Europe (c. 1200 - c. 1690)*, ur.: M. Damen, J. Haemers, A. J. Mann, Boston: Brill, 2018., str. 1-19.
- T. Ertman, 1997, *Birth of the Leviathan: Building States and Regimes in Medieval and Early Modern Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- F. Godthardt, 2012, The Life of Marsilius of Padua, *A Companion to Marsilius of Padua*, ur.: G. Moreno-Riano, C. J. Nederman, Leiden, Boston: Brill, 2012, str. 13-57.
- B. Guenne, 1985, *States and Rulers in Later Medieval Europe*, Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- P. Hoppenbrouwers, 2018, Assemblies of Estates and Parliamentarism in Late Medieval Europe, *Political Representation Communities, Ideas and Institutions in Europe (c. 1200 - c. 1690)*, ur.: M. Damen, J. Haemers, A. J. Mann, Boston: Brill, 2018., str. 19-54.
- C. Insley, 2003, Assemblies and Charters in Late Anglo-Saxon England, *Political Assemblies in the Earlier Middle Ages*, ur.: P. S. Barnwell, M. Mostert, Turnhout: Brepols Publishers n.v., 2003., str. 47-61.
- J. R. Maddicott, 2010, *The Origins of the English Parliament, 924 - 1327*, Oxford: Oxford University Press, 2010.
- A. S. McGrade, 1974, *The Political Thought of William Ockham*, Cambridge: Cambridge University Press, 1974.

W. M. Ormrod, 2008, England: Edward II and Edward III, *The New Cambridge Medieval History c. 1300 - c. 1415*, ur.: M. Jones, Cambridge: Cambridge University Press, 2008., str. 273-297.

G. Poggi, 1978, *The Development of the Modern State: A Sociological Introduction*, Stanford: Stanford University Press, 1978.

J. Quillet, 2008, Community, Counsel and Representation, *The Cambridge History of Medieval Political Thought c. 350 - c. 1450*, ur.: J. H. Burns, Cambridge: Cambridge University Press, 2008., str. 520-573.

T. Reuter, 2018, Assembly Politics in Western Europe From the Eight Century to the Twelfth, *The Medieval World*, ur.: P. Linehan, J. L. Nelson, M. Costambeys, London, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2018., str. 511-530.

S. Reynolds, 1997, *Kingdoms and Communities in Western Europe 900 – 1300*, Oxford: Clarendon Press, 1997.

A. Rigaudiere, 2008, The Theory and Practice of Government in Western Europe in the Fourteenth Century, *The New Cambridge Medieval History c. 1300 - c. 1415*, ur: M. Jones, Cambridge: Cambridge University Press, 2008., str. 17-42.

T. Shogimen, 2007, *Ockham and Political Discourse in the Late Middle Ages*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

L. Strauss, 2005, Marsilius of Padua With a Philosophic & Interpretive Introduction, *Marsilius of Padua: The Defender of the Peace With an Interpretive Introduction by Leo Strauss*, ur.: A. Brett, Cambridge: Cambridge University Press, 2005., str. IX – LVI.

J. A. Watt, 2008, Spiritual and Temporal Powers, *The Cambridge History of Medieval Political Thought c. 350 - c. 1450*, ur.: J. H. Burns, Cambridge: Cambridge University Press, 2008., str. 367-424.

J. Watts, 2009, *The Making of Polities: Europe 1300 - 1500*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

9. Popis karata

Karta 1: Tipologija reprezentativnih institucija, preuzeto iz: W. Blockmas, 1978, A Typology of Representative Institutions in Late Medieval Europe, *Journal of Medieval History*, god. 4, broj 2, 1978, str. 189-215.

10. Sažetak

Autor u ovome diplomskom radu bavi se s razvojem reprezentativnih institucija u kasnosrednjovjekovnoj Europi s posebnim osvrtom na područje Engleske i Francuske. Nakon iznošenja okvira za razumijevanje nicanja reprezentativnih institucija temeljenog na shemi razvoja moderne države Gianfranca Poggija i tipologiji Wima Blockmansa, autor sagledava održavanje skupština u ranom i razvijenom srednjem vijeku kako bi uočio korporativno djelovanje unutar njih. Zatim se osvrće na razvoj reprezentativnih institucija u Engleskoj i Francuskoj kako bi ocrtao sam razvoj reprezentativnih institucija te prikazao različite tipove zastupanja. U konačnici, prikazuje političku misao kasnosrednjovjekovne Europe sljedeći tezu Susan Reynolds da je politička praksa prethodila političkoj teoriji te iznosi razmišljanja Williama Ockhama i Marsilija iz Padove vezana uz ideju korporativizma i zastupanja.

Ključne riječi: kasni srednji vijek, Standestaat, skupštine, korporativizam, reprezentativne institucije, politička misao

11. Summary

The Development of Representative Institutions in Late Medieval Europe

In this paper the author deals with the development of representative institutions in Europe in the Late Middle Ages, especially in the area of England and France. After stating the framework to understand the birth of representative institutions based on the Gianfranco Poggi's scheme of development of modern state, and Wim Blockman's typology, the author analyses assemblies that were held in Early and High Middle Ages to view the corporative actions inside of them. Moreover, the author analyses the development of representative institutions in England and France to sketch the very development of representative institutions and to show the different types of representation. Finally, the author presents the political thought of Europe in the Late Middle Ages following the thesis of Susan Reynolds that political practice preceded political theory, and states the thinkings of William Ockham and Marsilius of Padua tied with the idea of corporatism and representation.

Key words: Late Middle Ages, Standestaat, assemblies, corporatism, representative institutions, political thought